

GRUNDTVIG OG MYNSTER. FÆTRE OG FJENDER
JENS RASMUSSEN
 AARHUS UNIVERSITETSFORLAG, 2023
 262 SIDER

Anmeldt af Kurt E. Larsen

Skal man føre en offentlig kirkekamp mod forkerte ting i kirken eller arbejde på at forbedre folkekirken indefra? Skal man samle de troende i en fri menighed eller arbejde i den blandede sognekirke? Skal man have fælles liturgiske formler i folkekirken eller skal der være frihed?

Spørgsmål af den art er ikke ukendte i dag, og i 1800-tallets første halvdel var de med til at skille to af de største personer fra hinanden, Grundtvig og Mynster. I dag rager N.F.S. Grundtvig (1783-1872) op i folkekirken, og alle partier i folketinget fra højre til venstre vil påberåbe sig ham. I dag er der til gengæld nærmest ingen, der kender J.P. Mynster (1775-1854). Han var ellers sin samtids store kirkelige og kulturelle personlighed i hovedstaden, mens Grundtvig længe blev anset for en være en halvsjør præst ude fra landet.

Disse to mænd var næsten jævnaldrende, de færdedes meget i de samme kredse, og de var en slags fætre – dvs. ikke biologiske fætre, men pap-fætre. Men de

kunne ikke sammen, og skønt de boede i samme by, var de i lange perioder slet ikke på talefod. Typisk nok er de på maleriet af den grundlovgivende rigsforsamling placeret på hver sin fløj. De var begge imod rationalismen og ville begge vække den danske kirke til en mere sand og levende kristendom. De ville dog gøre det på hver deres måde. Ingen af dem var glade for det specifikt lutherske, heller ikke Grundtvig siden 1825, og blandt andet derfor fik Danmark aldrig en indflydelsesrig ny-luthersk eller konfessionel-luthersk linje i 1800-tallet, i modsætning til Norge, Tyskland og USA. De to teologer blev derimod udgangspunktet for to kirkelige retninger: Grundtvigianismen og Tredje Retning/Kirkeligt Centrum. Som sådan har de begge sat stærke aftryk på den danske folkekirke frem til i dag. Mynster ville redde så meget som muligt af statskirkens ordning over i en ny tid, og derfor er den danske folkekirke i dag en bred, statskirkeligt organiseret kirke. Grundtvig var

vækkelsesmanden, der opererede med skellet mellem levende kristne og de kun navnkristne, og som ønskede frie troende menigheder, der havde ret til at vælge egen præst og egen liturgi og praktisere kirketugt. Derfor fik Danmark sin valgmenighedstradition fra 1868. Grundtvig får ofte æren for, at folkekirken i dag giver stor frihed inden for rammerne – både til højre og venstre – men måske kan det samme siges om Mynster.

Litteraturen om dem er stor (for Grundtvig: enorm), men først nu er der kommet en bog, der følger de to personer parallelt. Vi følger deres liv og deres næsten altid forskellige reaktioner på tidens debatter og spørgsmål: Kirketugt, vækkelserne, dåbsritual, frikirker, stat-kirke, Søren Kierkegaard osv. Mynster fandt tidligt sit åndelige ståsted, og han blev som præst og biskop borgerskabets yndede prædikant og opbyggelsesforfatter. Samtidigt gjorde han lynkarriere inden for det statskirkelige system, som han forgæves søgte at opretholde – også ved de kendte sager om modstand mod de gudelige forsamlinger i 1830'erne og tvangsdøb af baptisters børn i 1840'erne. Grundtvig var langt mere omskiftelig undervejs i livet. Han gik fra at være »Bibelens ensomme kæmpe« til at være kongehusets darling med en stor tilhængerskare af teologer, og han justerede løbende sine syn på det lutherske bibelprincip, kirkepolitik, den apostolske succession, demokrati og meget andet.

Jens Rasmussen er pensioneret præst og en fremtrædende dansk kirkehistoriker, der tidligere har udgivet en lang række bøger på basis af kildestudier om

1800-tallet. Han har således den faglige ballast og det overblik over stoffet, så han har kunnet skrive denne sikre oversigtsfremstilling over et meget stort kirkehistorisk felt.

Bogens sidste kapitel skiller sig ud ved at handle om de to kirkelederes eftermæle og virkningshistorie helt frem til nutiden, og ved at være skitseagtigt og mindre kildebaseret. Her lader forfatteren sig også lidt rive med af en nutidig tendens til at give Grundtvig æren for alt godt fra havet. Som eksempel kan nævnes »Alsangen« under besættelsen, som Grundtvig og højskolesangbogen også får æren for (s. 213). I virkeligheden var det nu en FDF-præst, der tog initiativet, for der var dengang mange andre nationalt sindede kredse end dem, der læste Grundtvig.

Bogens særlige bidrag ligger i dens nye vinkel, der kaster et nyt lys over de to personligheders virke ved at følge deres liv og kampe kronologisk. Den rejser det spørgsmål, om noget i de to personers teologi og kirkepolitik ligefrem skyldtes, at de var blevet negativt afhængige af hinanden?